

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده الهیات و معارف اسلامی شهید مطهری (ره)

گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی

موضوع:

بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی سلطانی

استاد مشاور:

دکتر حسین صابری

نگارش:

مظاهر دارابی

تابستان - ۱۳۸۹

بسمه تعالی .
 مشخصات پایان نامه تحصیلی دانشجویان .
 دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان پایان نامه: بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود

نام نویسنده: مظاهر دارابی

نام استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباسعلی سلطانی

نام استاد مشاور: جناب آقای دکتر حسین صابری

دانشگاه: الهیات	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی	رشته تحصیلی: الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی
تاریخ تصویب: ۱۳۸۸/۱/۲۶	تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۴/۱۶	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد ☒	دکتری ☐	تعداد صفحات: ۲۸۰

چکیده پایان نامه: در اجرای حدود الهی اصل آن است که هرگاه جرم مستوجب حد، با ادله معتبر شرعی وقانونی به مرحله اثبات رسید، باید بدون تأخیر به مرحله اجرا در آید و تبدیل، تخفیف، شفاعت و کفالت در آنها راهی ندارند. اما با وجود این همه تأکیدات مبنی بر لزوم اجرای حدود الهی، بعضاً اینگونه به نظر می رسد که، این اصل اولیه (لزوم اجرای حدود) در سیستم قضایی جمهوری اسلامی ایران، آنگونه که باید و شاید مورد عنایت واقع نشده است و حتی برخی افراد، دستگاه قضا را، به تعطیل نمودن حدود الهی متهم می نمایند. پایان نامه حاضر که تحت عنوان «بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود» تنظیم گردیده است، در پی ارزیابی این نوع برداشت از عملکرد دستگاه قضا می باشد.

دستاورد: بعد از بررسی موارد منصوص و غیر منصوص عدم اجرا، این واقعت مبرهن می گردد که، اولاً: جرایم مستوجب حدود غالباً اثبات نمی شوند. ثانیاً: از بررسی موارد منصوص (شبهه، توبه، عفو، انکار پس از اقرار و...) می توان مذاق شارع را اینگونه یافت که تمایل زیادی به اثبات برخی حدود ندارد. ثالثاً: از بررسی موارد غیرمنصوص (حکم ثانوی، حکم حکومتی و ...) می توان اینگونه دریافت که شارع مقدس عدم اجرای برخی از حدود که مستند به حکم ثانوی و یا حکم حکومتی باشند را تجویز نموده است.

امضای استاد راهنما: 	کلید واژه: ۱. سقوط مجازات ۲. عدم اجرای مجازات ۳. شبهه دارئه ۴. مصلحت نظام ۵. ضرورت نظام ۶. اجرای حدود
تاریخ: ۸۸، ۴، ۱۵	

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

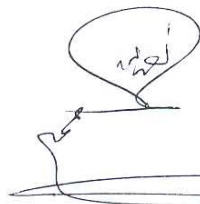
جلسه دفاع از پایان نامه آقای مظاهر دارابی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی در ساعت 10 روز 1389/4/16 در محل سالن شورای دانشکده الهیات با حضور امضا کنندگان ذیل تشکیل گردید. پس از بررسی های لازم، هیأت داوران پایان نامه نامبرده را با نمره به عدد ۱۸۱/۷۵ به حروف ..... و یا درجه ..... مورد تأیید قرار داد / نداد.

عنوان رساله

"بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود"

امضا

هیئت داوران

• داور: حجت الاسلام اکبر احمد پور

• استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

• داور و نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر محمد حسن حائری

• دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

• استاد راهنما: دکتر عباسعلی سلطانی

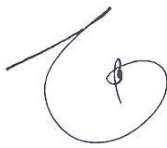
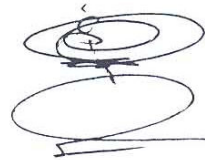
• استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

• استاد مشاور: دکتر حسین صابری

• دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

• مدیر گروه: دکتر محمد تقی فخلعی

• دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

تقدیم به:

۱- پیشگاه مقدس جمیع جمال، مجمع کمال و احیاگر حقیقی حدود

الهی، حضرت بقیة الله الأعظم (روحی له الفداء).

۲- روح ملکوتی و مطهر امام راحل (ره) و شهدای انقلاب که در راه

احیای اسلام ناب محمدی (ص)، مخلصانه جان دادند.

۳- پدر و مادر بزرگوار و عزیزم و خواهران دلسوز و مهربانم که تمامی

پیشرفتهایم را مرهون زحمات و دعاهاى خیر آنان می دانم.

۴- همسر مهربان و عزیزم که با صبر و بردباری خود، تحمل مشکلات

دوران تحصیل را برایم آسان نمود.

تشکر و قدردانی

سپاس خدای رحمان و رحیم را، که نعمت بی کران کسب علم را، به من ارزانی داشت، و مرا در مسیر علمی که بی واسطه از احکام او سخن می گوید، قرار داد. و درود بی پایان به روح ملکوتی و مطهر امام روح الله(ره) و شهدای عزیز که شرایط تحصیل علم با فداکاری های ایشان فراهم آمد.

اکنون که به یاری ایزد منان این نوشتار به پایان رسید، بر خود فرض می دانم، که از زحمات بی دریغ و راهنمایی های ارزشمند جناب آقای دکتر عباسعلی سلطانی که مسئولیت راهنمایی این نوشته را بر عهده داشتند و نیز از مساعدت های ارزنده و راه گشای استاد مشاور جناب آقای دکتر حسین صابری نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم.

قدردانی و سپاس بی پایان از تمامی معلمان و اساتید بزرگوار که در طول دوران تحصیل، چراغ راه من بوده اند.

از کلیه قضات گرانقدر، مخصوصاً جناب آقای محمد رضا بصیری، معاون محترم دادستان عمومی و انقلاب مشهد مقدس، که با همکاری صمیمانه اشان، مرا در به سامان رسیدن این نوشته یاری نمودند، نهایت تشکر و قدر دانی را دارم.

در پایان از کلیه عزیزانی که مرا در نگارش این پایان نامه یاری رساندند، نهایت تشکر و امتنان را دارم و سربلندی و موفقیت همگان را از ایزد منان خواهانم.

بسمه تعالی .

مشخصات پایان نامه تحصیلی دانشجویان .

دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان پایان نامه: بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود

نام نویسنده : مظاهر دارابی

نام استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباسعلی سلطانی

نام استاد مشاور: جناب آقای دکتر حسین صابری

دانشکده : الهیات

گروه: فقه و مبانی حقوق
اسلامی

رشته تحصیلی: الهیات - فقه و مبانی حقوق
اسلامی

تاریخ تصویب: ۱۳۸۸/۱/۲۶

تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۴/۱۶

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

○ دکتری

تعداد صفحات:

چکیده پایان نامه : در اجرای حدود الهی اصل آن است که هرگاه جرم مستوجب حد ، با ادله معتبر شرعی وقانونی به مرحله اثبات رسید، باید بدون تأخیر به مرحله اجرا در آید و تبدیل ، تخفیف ، شفاعت و کفالت در آنها راهی ندارند. اما با وجود این همه تأکیدات مبنی بر لزوم اجرای حدود الهی ، بعضاً اینگونه به نظر می رسد که ، این اصل اولیه (لزوم اجرای حدود) در سیستم قضایی جمهوری اسلامی ایران ، آنگونه که باید و شاید مورد عنایت واقع نشده است و حتی برخی افراد، دستگاه قضا را ، به تعطیل نمودن حدود الهی متهم می نمایند . پایان نامه حاضر که تحت عنوان «بررسی زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود» تنظیم گردیده است ، در پی ارزیابی این نوع برداشت از عملکرد دستگاه قضا می باشد.

دستاورد : بعد از بررسی موارد منصوص و غیر منصوص عدم اجرا ، این واقعت مبرهن می گردد که، اولاً : جرایم مستوجب حدود غالباً اثبات نمی شوند. ثانیاً : از بررسی موارد منصوص (شبهه ، توبه ، عفو ، انکار پس از اقرار و...) می توان مذاق شارع را اینگونه یافت که تمایل زیادی به اثبات برخی حدود ندارد. ثالثاً : از بررسی موارد غیرمنصوص (حکم ثانوی ، حکم حکومتی و ...) می توان اینگونه دریافت که شارع مقدس عدم اجرای برخی از حدود که مستند به حکم ثانوی و یا حکم حکومتی باشند را تجویز نموده است .

کلید واژه:

۱. سقوط مجازات
۲. عدم اجرای مجازات
۳. شبهه دارئه
۴. مصلحت نظام
۵. ضرورت نظام
۶. اجرای حدود

امضای استاد راهنما:

تاریخ:

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱

بخش اول: کلیات

فصل اول: واژگان شناسی..... ۶

تعریف لغوی و اصطلاحی حد..... ۶

۱- معنی لغوی:..... ۶

۲- معنای حدود در قرآن:..... ۶

۳- معنای حدود در سنت:..... ۸

۴- معنای حد در اصطلاح فقها:..... ۸

۵- معنای حد در قانون مجازات اسلامی:..... ۱۰

فصل دوم: انواع، اسباب و اهداف حدود..... ۱۱

مبحث اول: انواع کیفر در اسلام..... ۱۱

مبحث دوم: تعداد جرایم مستوجب حد..... ۱۲

مبحث سوم: مجازاتهای حدی..... ۱۳

مبحث چهارم: حق الله یا حق الناس بودن حدود..... ۱۵

مبحث پنجم: هدف از اجرای حدود..... ۱۶

فصل سوم: اصول حاکم بر اجرای حدود..... ۱۸

مبحث اول: کشف جرم و تعقیب مجرم از نظر اسلام..... ۱۸

مبحث دوم: رأفت اسلامی در برخورد با متهم..... ۲۱

۲۴.....	مبحث سوم: اهمیت اجرای حدود.....
۲۸.....	مبحث چهارم : احکام فقهی راجع به اجرای حدود.....
۲۸.....	۱- منع تعطیل اجرای حدود:.....
۲۹.....	۲- منع تبدیل حدود:.....
۳۰.....	۳- منع تأخیر اجرای حدود:.....
۳۱.....	۴- منع شفاعت اجرای حدود:.....
۳۳.....	۵- منع کفالت اجرای حدود:.....
۳۵.....	۶- حقوق الله مبنیه علی المسامحه:.....
۳۶.....	مبحث پنجم : اجرای علنی یا غیر علنی حدود.....

بخش دوم : موارد منصوص عدم اجرای برخی از حدود در فقه و حقوق و بررسی علل و زمینه ها

۴۳.....	ترتیب مباحث.....
۴۵.....	فصل اول: موارد عدم اجرای غیر موقت.....
۴۵.....	مبحث اول : شبهه.....
۴۵.....	گفتار اول :الحدود تدرء بالشبهات.....
۴۹.....	گفتار دوم : نمونه های عملی.....
۵۱.....	مبحث دوم : توبه.....

گفتار اول: نقش توبه در عدم اجرای مجازات..... ۵۱

۱- نقش توبه در حدود حق الناس..... ۵۳

۲- نقش توبه در حدود حق الله..... ۵۳

الف: نقش توبه در حد محاربه..... ۵۳

ب: نقش توبه در ارتداد..... ۵۶

ج: نقش توبه در سایر حدود الهی..... ۵۷

گفتار دوم: ادعای توبه..... ۶۲

گفتار سوم: نمونه های عملی..... ۶۳

مبحث سوم: انکار پس از اقرار..... ۶۵

گفتار اول: نقش انکار پس از اقرار در عدم اجرای مجازات..... ۶۵

گفتار دوم: نمونه های عملی..... ۶۹

مبحث چهارم: عفو حاکم..... ۷۲

گفتار اول: اثبات حق عفو برای حاکم..... ۷۲

گفتار دوم: عدم اختصاص عفو حاکم به حق الله..... ۷۶

گفتار سوم: امکان تبدیل و تخفیف حد توسط حاکم..... ۷۶

گفتار چهارم: شمول حق عفو به ولی فقیه..... ۷۸

گفتار پنجم: حکم عفو در موارد اثبات جرم با علم قاضی..... ۷۹

حجیت علم قاضی..... ۸۰

نمونه های عملی..... ۸۱

مبحث پنجم: گذشت قربانی..... ۸۱

گفتار اول: نقش گذشت قربانی در عدم اجرای حدود..... ۸۱

- الف. در حد قذف..... ۸۱
- ب: در حد سرقت..... ۸۲
- گفتار دوم: عدم سقوط حد محارب با عفو صاحب حق..... ۸۴
- گفتار سوم: تعزیر جانی پس از عفو صاحب حق..... ۸۵
- مبحث ششم: اسلام..... ۸۷
- مبحث هفتم: اخلال در وضعیت شهود..... ۸۹
- گفتار اول: رجوع شهود..... ۹۰
- گفتار دوم: فرار شهود..... ۹۰
- گفتار سوم: غیبت یا مرگ شهود..... ۹۱
- مبحث هشتم: فرار از گودال رجم..... ۹۳
- ۱- اگر زناى محكوم با شهادت شهود ثابت شده باشد :..... ۹۳
- ۲- اگر زناى محكوم با اقرار ثابت شده باشد و سنگى هم بر بدن او اصابت نموده باشد:..... ۹۴
- نظرات اداره حقوقى قوه قضائيه در اين زمينه..... ۹۶
- مبحث نهم: عدم اجرای تبعید در مورد زن..... ۹۶
- گفتار اول: معنا و مفهوم نفی..... ۹۶
- گفتار دوم: فلسفه تبعید..... ۹۸
- گفتار سوم: علت تبعید نشدن زن..... ۹۸
- گفتار چهارم: فرق بین تبعید محاربه با تبعید زنا..... ۱۰۰
- مبحث دهم: لاحد لمن لا حد علیه..... ۱۰۰
- مبحث یازدهم: فقدان یا فلج بودن دست راست سارق..... ۱۰۲

مبحث دوازدهم: موارد عدم اجرای حد قذف..... ۱۰۳

۱- هرگاه مقذوف ، قاذف را تصدیق کند:..... ۱۰۳

۲- هرگاه شهود با حد نصاب معتبر، به مورد قذف شهادت دهند..... ۱۰۴

۳- عفو مقذوف..... ۱۰۴

۴- لعان..... ۱۰۵

۵- تفاظف..... ۱۰۵

۶- هرگاه پدر قاذف و فرزند مقذوف باشد..... ۱۰۶

مبحث سیزدهم: تصدیق شهود از سوی متهم..... ۱۰۸

مبحث چهاردهم: مرور زمان..... ۱۰۹

فصل دوم: موارد عدم اجرای موقت..... ۱۱۱

مبحث اول: بیماری واستحاضه..... ۱۱۱

۱- محکومیت به اعدام یا رجم..... ۱۱۱

۲- محکومیت به تازیانه..... ۱۱۴

نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه..... ۱۱۸

مبحث دوم: حیض ، بارداری ، زایمان وشیردهی، نفاس..... ۱۱۹

گفتار اول:حیض..... ۱۱۹

گفتار دوم: بارداری..... ۱۲۰

گفتار سوم: زایمان وشیردهی..... ۱۲۳

گفتار چهارم: نفاس..... ۱۲۵

گفتار پنجم: نمونه عملی..... ۱۲۶

مبحث سوم: جنون و ارتداد..... ۱۲۸

گفتار اول: جنون..... ۱۲۸

گفتار دوم: ارتداد..... ۱۳۰

مبحث چهارم: سرما یا گرمای شدید..... ۱۳۱

مبحث پنجم: منع مکانی..... ۱۳۳

۱- سرزمین دشمن:..... ۱۳۳

۲- حرم و مساجد:..... ۱۳۵

مبحث ششم: مستی..... ۱۳۶

بخش سوم : موارد غیر منصوص عدم اجرای برخی از حدود در فقه و حقوق و بررسی علل و زمینه ها

فصل اول: احکام ثانویه و احکام حکومتی..... ۱۳۸

مبحث اول : احکام ثانویه..... ۱۳۸

۱- حکم ثانوی چیست؟..... ۱۳۸

۲- تفاوت حکم ثانوی با نسخ..... ۱۳۹

۳- شناخت ابعاد مختلف حکم ثانوی..... ۱۳۹

مبحث دوم: حکم حکومتی..... ۱۴۷

۱- تعریف حکم حکومتی..... ۱۴۷

۲- مصادیق حکم حکومتی..... ۱۴۹

- ۳- سنخ احکام حکومتی..... ۱۴۹
- ۴- حدود اختیارات ولی فقیه..... ۱۵۴
- مبحث سوم: برخی عناوینی که می توانند زمینه ساز صدور حکم ثانویه و یا حکم حکومتی مبنی بر عدم اجرای برخی از حدود گردند..... ۱۶۰
- گفتار اول: مصلحت نظام..... ۱۶۰
- الف: شناخت ابعاد مختلف مصلحت..... ۱۶۰
- ۱- معنای مصلحت..... ۱۶۰
- ۲- مصلحت در فقه امامیه..... ۱۶۱
- ۳- راههای کشف مصلحت..... ۱۶۷
- ب: محورهای مصلحت در اسلام..... ۱۶۹
- ۱- مصالح حیاتی در اسلام..... ۱۶۹
- ۲- مصلحت حفظ نظام اسلامی در نگاه فقها..... ۱۷۰
- ج: کاربرد مصلحت..... ۱۷۴
- ۱- قانون اهم و مهم..... ۱۷۴
- ۲- نقش مصلحت در احکام ثانوی و احکام حکومتی..... ۱۷۵
- الف: نقش مصلحت در احکام ثانوی:..... ۱۷۵
- ب: نقش مصلحت در احکام حکومتی:..... ۱۷۶
- د: نقش مصلحت در اجرای کیفرهای شرعی..... ۱۷۸
- ۱- بررسی فرضیه عدم تأثیر مصلحت در اجرای کیفرهای اسلامی..... ۱۷۸
- ۲- بررسی فرضیه تأثیر مصلحت در اجرای کیفرهای اسلامی..... ۱۷۹
- ه: بررسی و نقد برخی عوامل مصلحت ساز..... ۱۸۳
- ۱- مقتضیات زمان و مکان..... ۱۸۳
- ۱-۱: مفهوم زمان و مکان..... ۱۸۳

- ۱-۲: مفهوم تأثیرگذاری زمان و مکان..... ۱۸۴
- ۱-۳: نمونه هایی از تأثیر گذاری زمان و مکان در قانونگذاری..... ۱۸۴
- ۱-۴: مقتضیات زمان و مکان و مجازاتهای حدی..... ۱۹۰
- ۱-۵: نقش زمان و مکان در مصلحت عدم اجرای برخی حدود..... ۱۹۶
- ۲- چالش های حقوق بشری..... ۱۹۹
- ۲-۱: اصل حق حیات در نظام حقوقی اسلام..... ۲۰۰
- ۲-۲: بررسی برخی جرایم مستوجب اعدام حدی..... ۲۰۱
- الف: جرائم جنسی مستوجب اعدام..... ۲۰۱
- بررسی ادله اثبات کننده جرم..... ۲۰۲
- ب: جرائم علیه امنیت جامعه و دین..... ۲۰۹
- ۲-۳: آیا مجازات سارق خشونت آمیز است؟..... ۲۱۱
- ۲-۴: استفاده ابزاری از حقوق بشر..... ۲۱۲
- ۳- وهن اسلام..... ۲۱۳
- ۳-۱: معنا و مفهوم..... ۲۱۳
- ۳-۲: عدم اجرای حدود به دلیل مصلحت ناشی از وهن اسلام..... ۲۱۴
- ۴- فاصله بین بلوغ شرعی و سن مسئولیت کیفری..... ۲۱۹
- ضرورت توجه به رشد فکری در تعیین سن کیفری..... ۲۱۹
- گفتار دوم: اضطرار (ضرورت)..... ۲۲۵
- الف: مفهوم اضطرار..... ۲۲۶
- ب: تفاوت اضطرار با ضرورت..... ۲۲۶
- ج: مستندات..... ۲۲۷

۲۲۸.....د: کاربرد قاعده.....

۲۳۳.....گفتار سوم: تقيه.....

۲۳۳.....الف: مفهوم تقيه.....

۲۳۴.....ب: مستندات.....

۲۳۵.....ج: کاربرد تقيه.....

۲۳۷.....د: کاربرد تقيه در عدم اجرای برخی از حدود.....

۲۳۸.....ه: دولت اسلامی و تقيه.....

۲۳۹.....فصل دوم : عدم حضور معصوم (ع).....

۲۳۹.....اقوال فقها راجع به اجرای حد در عصر غيبت.....

۲۴۷.....نتایج و پیشنهادات.....

۲۵۱.....کتابنامه.....

مقدمه

۱- طرح مسأله و تبیین موضوع:

اصل اولیه در باب حدود، آنست که، حدود تعطیل ناپذیرند و هرگاه جرایم مستوجب حد، از راههای معتبر شرعی و قانونی، اثبات گردید، باید سریعاً به مرحله اجرا درآید. و تأخیر، تبدیل، تخفیف، شفاعت و کفالت در آنها راهی ندارند، اما با وجود این اصل مهم، بعضاً اینگونه به نظر می رسد که، احکام مربوط به حدود (علی رغم آنکه در قانون مجازات اسلامی نیز بدانها تصریح شده) چنان که باید و شاید مورد عنایت سیستم قضایی جمهوری اسلامی ایران واقع نشده، و حتی برخی افراد، قوه قضاییه را، به تعطیل نمودن حدود الهی متهم می نمایند. پایان نامه حاضر در پی بررسی و ارزیابی این نوع برداشت از عملکرد دستگاه قضا (در زمینه اجرای حدود) می باشد. مسلم است که این امر، نیازمند شناخت زمینه ها و علل مشروع و قانونی عدم اجرای برخی حدود در فقه و حقوق موضوعه می باشد. چرا که اگر این زمینه ها و علل به صورت جامع و کامل شناسایی شوند، آن وقت می توان با معیار قرار دادن این موارد، عدم اجرای مشروع و قانونی را از عدم اجرای غیرمشروع و غیر قانونی تفکیک نمود. و در این صورت است که می توان میزان توجه دستگاه قضا به اجرای حدود الهی را، مورد ارزیابی قرار داد.

نکته قابل توجه اینکه، عدم اجرا در این نوشته به صورت کلی و عام مورد بررسی قرار می گیرد و به نوعی کلیه موارد سقوط، توقیف، تبدیل و... را دربرمی گیرد. مناط کلی برای تشخیص موارد عدم اجرا آن است که- کلیه شرایط برای اجرای حد مهیا است ولی یک امر عارضی و بیرونی مانع اجرای حد می گردد. حال این مانع اجرا ممکن است:

الف) از موارد منصوص عدم اجرا باشد، مانند:

۱- موجبات سقوط حد: (از قبیل: بروز شبهه دارئه، توبه، انکار پس از اقرار، عفو و...).

۲- موجبات توقیف موقت و تأخیر حد: (از قبیل: عدم اجرا در سرزمین دشمن، سرما یا گرمای شدید).

۳- موجبات تبدیل و تخفیف: (از قبیل: حد ضغت و...).

ب) از موارد غیر منصوص عدم اجرا باشد، مانند:

۱- به دلایل مختلف حکم ثانوی و یا حکومتی مبنی بر عدم اجرای برخی از حدود صادر گردد.

۲- غیبت معصوم (ع)، عذر موجه توقیف برخی حدود قلمداد گردد.

۲- پیشینه پژوهش:

هر چند در برخی موضوعات که به نوعی ممکن است مرتبط با این موضوع باشد، بحث های پراکنده ای صورت گرفته است. ولی ظاهراً تا کنون به صورت اختصاصی و منسجم و کار آمد به این موضوع پرداخته نشده است.

۳- پرسش ها:

الف) اصل اولیه در اجرای حدود چیست؟

ب) زمینه ها و علل عدم اجرای برخی از حدود کدامند؟

ج) حکم ثانوی، حکم حکومتی و غیبت معصوم (ع) چه نقشی در عدم اجرای برخی از حدود دارند؟

د) چه مواردی موجب صدور حکم ثانوی و یا حکم حکومتی مبنی بر عدم اجرای برخی از حدود می گردند؟

۴- فرضیه ها:

الف) برخی از موارد عدم اجرا، به دلیل وجود روایات و منصوصات معتبر شرعی است.

ب) برخی از موارد عدم اجرا، به دلیل مصلحت، ضرورت، تقیه، چالشهای حقوق بشر، وهن شریعت و... می باشد. و در اینگونه موارد، صدور حکم ثانوی و حکم حکومتی مبنی بر عدم اجرای برخی از حدود، می تواند توجیه کننده برخی موارد عدم اجرا باشد.

ج) غیبت معصوم (ع) می تواند به عنوان یک عذر موجه مبنی بر عدم اجرای موقت برخی حدود یا همه حدود (و جایگزینی تعزیر)، تلقی گردد.

۵- ضرورت پژوهش:

با توجه به توضیحات فوق، ضرورت پژوهش حاضر، آشکار می گردد. چرا که تبیین و روشن شدن تضاد موجود بین متن قانون که برگرفته از احکام فقهی است (مبنی بر لزوم اجرای حدود) و آنچه در صحنه عمل (عدم اجرای برخی از حدود) رخ می دهد، بیانگر ضرورت این پژوهش می باشد. مضافاً مشخص شدن موارد عدم اجرای مشروع و قانونی می تواند، مراجع قضایی ذیصلاح را در صدور احکام مربوطه یاری نماید.

۶- روش پژوهش:

نگارنده سعی نموده است در انجام این پژوهش علاوه بر کتابخانه، رایانه و اینترنت و...، کار میدانی نیز داشته باشد. و در همین راستا از نظرات قضات دلسوز قوه قضاییه و وکلای محترم بهره جسته است.

۷- محدودیت های پژوهش:

گسترده گی مباحث، کمبود منابع، مخصوصاً در زمینه موضوعات بخش دوم (موارد غیرمنصوص) از دشواری های این پژوهش می باشد.

۷- ساختار پژوهش:

برای شناخت ابعاد مختلف اجرای حدود (اهمیت، هدف، انواع و...) کلیاتی در بخش اول پژوهش فراهم آمده است.

نگارنده معتقد است عدم اجرای برخی حدود صرفاً، زمانی مشروع و قانونی خواهد بود که مبتنی بر حکم اولی یا حکم ثانوی و یا حکم حکومتی باشد، لذا هر عدم اجرایی که خارج از این اقسام باشد غیر مشروع خواهد بود.

نگارنده بر اساس همین عقیده، بخش دوم که شامل عدم اجراهای مبتنی بر حکم اولی (موارد منصوص) است را، در دو فصل تنظیم نموده است. (موارد عدم اجرای غیر موقت و موارد عدم اجرای موقت). و بخش سوم (موارد غیر منصوص) را در دو فصل مرتب نموده است که در فصل اول آن به بررسی زمینه ها و عللی می پردازد، که می توانند زمینه ساز صدور حکم ثانوی یا حکم حکومتی مبنی بر عدم اجرای برخی از حدود گردند. و در همین راستا مصلحت حفظ نظام، اضطرار و تقیه را به عنوان عناوین ثانویه و زمینه ساز صدور حکم ثانوی و حکم حکومتی، مورد کاوش قرار می دهد و همچنین برای تکمیل بحث، عوامل مصلحت ساز از جمله: مقتضیات زمان و مکان، وهن شریعت، چالش های حقوق بشر و... را ذیل مبحث مصلحت نظام مطرح می نماید.

از آنجایی که نگارنده اختلاف عقیده فراوان فقها در زمینه اجرا یا عدم اجرای حدود در زمان غیبت معصوم (ع) را، توجیهی برای غیرمنصوص بودن این عامل می داند، آنرا در فصل دوم از بخش سوم (موارد غیرمنصوص) مورد نقد و بررسی قرار می دهد.

بدنه اصلی تحقیق:

بخش اول: کلیات

فصل اول: واژگان شناسی

فصل دوم: انواع، اسباب و اهداف حدود

فصل سوم: اصول حاکم بر اجرای حدود

بخش دوم: موارد منصوص عدم اجرای برخی از حدود در فقه و حقوق و بررسی علل و زمینه ها.

فصل اول: موارد عدم اجرای غیر موقت

فصل دوم: موارد عدم اجرای موقت

بخش سوم: موارد غیر منصوص عدم اجرای برخی از حدود در فقه و حقوق و بررسی علل و زمینه ها.

فصل اول: احکام ثانویه و احکام حکومتی

فصل دوم: عدم حضور معصوم (ع)